

Inleiding en toelichting bij enkele rubrieken

De reeks inventarissen van archieffondsen van Mechelse ambachten begonnen in 1981 met die van het brouwersambacht (Studia et Documenta Mechliniensia, dl II) waarop in 1987 die van het visverkopersambacht volgde (Studia et Documenta Mechliniensia, dl III), wordt thans verdergezet met de inventaris der fondsen der lederverwerkende ambachten.

De geïnventariseerde massa is niet even homogeen als in beide bovengenoemde gevallen.

De diversiteit van bewerkingen die het leder onderging ten behoeve van een even gediversifieerd aantal eindproducten leidde immers tot het ontstaan van ruim 5 (oorspronkelijk 6) autonome ambachten, waarvan sommige dan nog zeer zelfstandige, hoewel binnen het ambacht functionerende, groepen kenden zoals bvb. de huidevetters die in de 17de en 18de eeuw met een gespecialiseerde groep goudleermakers dienden rekening te houden.

Sommige rollen, zoals bvb. die van 3-2-1411 (I, b, nr. 3) leveren het expliciete bewijs voor complexe relaties tussen diverse bij de lederbereiding en -verwerking betrokken ambachten. Niet alleen behandelen zij materies die meerdere ambachten aanbelangen maar door de magistraat worden zij formeel uitgevaardigd ten behoeve van de werking van elk dier corporaties afzonderlijk zowel als de regeling hunner onderlinge betrekkingen (in casu de huidevetters en de 'nieuwe-' schoenmakers). De rollen der huidevetters lichten ons zeer nauwkeurig in over de werkwijze bij de bereiding van het leder, de herkomst en kwaliteit der huiden, de export en zijn bestemming.

De zestiende eeuwse huidevettersrollen geven ons een inzicht in de opkomst van het "Spaens" leder dat weldra "goud"-leder zal worden en de speciale problemen die deze nieuwe industrie meebracht inzake milieuvervuiling (I, b, nr.14, 1567-1634). Naast de gewone problemen voortkomend uit de voorwaarden tot en de wijze van verkiezing der dekens en andere ambachtsverantwoordelijken kende het huidevettersambacht een speciale rivaliteit tussen de eigen keurders of waardeerders en de *waradijn van de leederen* ook wel *van den ham* één van 's vorsten wege aangesteld keurder, die binnen het ambacht de pion van het vorstelijk gezag was (II, 1, nrs. 21-29) evenals een permanente conflictsituatie tussen die eigen lederkeurders en de keurders van 't schoenmakersambacht belast met dezelfde taak.

Bij de modaliteit betreffende de toetreding tot het ambacht der huidevetters valt voornamelijk de angst op voor het "verraden" der eigen technieken, meer bepaald het *tolberen* (II, 3, b, nrs. 33,39).

Inzake eigendommen waren huidevetters niet zo slecht voorzien. Hun schorsmolen, die enkele malen afbrandde en weer opgebouwd diende te worden bezorgde hen geregeld heel wat hoofdbreken en geldzorgen. Opvallend is dat dit ambacht van einde der 15de tot het begin der 17de eeuw enkele niet onbelangrijke panden bezat in de buurt van de Antwerpse Grote Markt (II, 4, b, nrs. 44, 47-52, 54-57). De religieuze en caritatieve activiteiten van het ambacht waren gelokaliseerd in twee zelfstandige instellingen, de Magdalenakapel en het St.-Barbaragodshuis, respectievelijk in de huidige Kapelstraat en de Bruul gelegen (II, 5, nrs. 72-86).

De documenten betreffende de invoer van huiden leren ons benevens de diverse streken van herkomst ook allerlei over de kwaliteit van de verschillende soorten. Ook de concurrentie van andere gebieden die (goud-) leder bewerkten word hierin belicht (III, 1, nrs. 87 -90bis).

Een tiental nummers (III, 2, b, nrs. 96-105), waaronder ettelijke lijvige procesdossiers, geven ons een duidelijk beeld zowel van de omvang en het belang der goudleermakerij als van de delicate rechtspositie ten overstaan van andere lederverwerkende bedrijven waarin deze manufacturen moesten functioneren.

Dat de schors, het looimiddel bij uitstek, een belangrijke schakel in het productieproces vormde hoeft geen betoog (III, 3, nrs. 106-117).

Inzake uitvoer werd er o.m. nauw op toegezien dat Mechelse huidevetters niet optraden als zuivere tussenpersonen, zonder aan de transiterende huiden door een te Mechelen uitgevoerde bewerking enige meerwaarde toegevoegd te hebben.

De fiscaliteit (IV, nrs. 144-150) drukte zowel op de grondstoffen (schors etc....) als op de afgewerkte producten (gevette huiden).

Van het leertouwersambacht is zeer weinig bewaard. Alleen diepgaande studie zou mogelijk kunnen uitmaken waar het onderscheid lag tussen de bewerkingen door hen uitgevoerd en die voorbehouden aan huidevetters. Dat zij veel te maken hadden met de goudleermakerij blijkt uit een belangrijk proces uit het begin der 18de eeuw waarbij ook de huidevetters betrokken waren (cfr. nr. 168).

In tegenstelling met het voorgaande is er van de schoenmakers veel bewaard. Vooreerst past het wel er de aandacht op te vestigen dat men pas sinds 1758 spreekt van het "verenigd" schoenmakersambacht. Tot dan is er namelijk een afzonderlijk ambacht van nieuwe-schoenmakers evenals een van oude-schoenmakers ook wel *repareeders* genoemd.

Het vrij omvangrijke archief der nieuwe-schoenmakers bevat spijtig genoeg, maar wellicht juist ten gevolge van de grote eenvoud van hun bedrijf, zeer weinig gegevens over het werk zelf en bestaat in hoofdzaak uit documenten betreffende het ambacht als sociaal lichaam (nrs.169-199). Daarbij is opmerkelijk dat vooral de administratie betreffende de religieuze activiteiten van het ambacht bijzonder goed bewaard bleef. Treffend is ook dat deze religieuze manifestaties zich schijnen geconcentreerd te hebben rond twee focussen, gelegen in twee verschillende kerken, nml. het altaar van St. Crispinus en St. Crispianus in de kerk van O.L. Vrouw o/d Dijle en de eigenlijke ambachtscapel in St.-Romboutskerk toegewijd aan de H. Drievuldigheid. De opvallende beperktheid van het aantal documenten betreffende eerstgenoemd altaar laat ons toe te vermoeden dat dit centrum van schoenmakersdevotie slechts enige bloei kende in de 15de en eerste helft 16de eeuw, verdween met de godsdienstige troebelen en uitzonderlijk weer opdook aan het einde van de 18de eeuw althans administratief. Of deze enorme afstand in de tijd tussen de bewaarde documenten iets te maken heeft met een reële *uitdoving* tussen ± 1570 en 1790, dan wel met het verloren gaan van de betreffende archivalia valt althans aan de hand van het hier voorradige materiaal, moeilijk uit te maken.

In het eerste geval zou dan wellicht de reden van het weder opduiken van documenten betreffende en dus belangstelling van dit altaar rond 1790 kunnen gezocht worden in de conservatieve-clericale zowel als nobiliaire-reactie die voorafging aan de "progressieve" uitbarsting die men de Franse revolutie pleegt te noemen en die zoals bekend een van de belangrijkste componenten van onze bloedeigen Brabantse Revolutie was (nrs. 200-202). Wat er ook van zij, de schoenmakersdevotie rond het altaar van de H. Drievuldigheid schijnt veel levendiger geweest te zijn en diensvolgens ook van veel meer continue aard (nrs. 203-490).

Het weinige dat bewaard bleef van het oude-schoenmakersambacht licht ons voornamelijk in over de bescheiden sociale status van zijn leden en over de moeilijke positie van dit ambacht tussen nieuwe-schoenmakers en plattijnmakers die uiteindelijk tot zijn fusie met de eerstgenoemde van deze rivalen zou leiden (nr. 502). Deze fusie bracht trouwens, behoudens het ophouden der voortdurende twisten en de toestemming voor de vroegere leden van beide ambachten voortaan ook het werk der voormalige concurrenten te doen, weinig nieuws (nrs. 503-549).

Het dragen van *plattijnen* een schoen met houten zool en lederen bovenbekleding, schijnt in hoofdzaak een 15de en 16de eeuwse mode geweest te zijn die rond 1600 grotendeels verdwenen was, met het *uitdoven* van het desbetreffende ambacht voor gevolg (nrs. 551-553).

De beste tijden van het ambacht der witledermakers, waaronder ook de handschoenmakers, *tesmaekers* riem(be)slagers en schedemakers schuiden, dient schijnbaar eveneens in de 15de en 16de eeuw gesitueerd te worden. In de 17de en 18de eeuw blijkt de lamp der activiteiten van deze corporatie op een laag pitje gebrand te hebben (nrs. 554-563).